

**LA CÀMERA DOMÈSTICA
L'AFICIÓ FOTOGRAFICA A CATALUNYA
(C. 1880-1936)**

KBr Fundación MAPFRE

LA CÀMERA DOMÈSTICA. L'AFICIÓ FOTOGRAFICA A CATALUNYA (C. 1880-1936)

Seu: KBr Fundación MAPFRE

Dates: Del 15 de febrer al 12 de maig

Comissaria: Nuria F. Rius

Imatges en alta resolució:

<https://noticias.fundacionmapfre.org/media/2024/02/IMAGENES-PRENSA-LA-CAMARA-DOMESTICA.zip>

Comunicació Fundación MAPFRE

Alejandra Fernández

+34 690 04 91 12

alejandra@fundacionmapfre.org

Imatge de la portada:

Josep Maria Reitg [?]

Retrat de Cosme Reitg, Josep Maria Reitg i un amic, c. 1905-1910

Plata en gelatina a partir de negatiu de vidre

Ajuntament de Girona, Centre de Recerca i Difusió de la Imatge (CRDI), Fons Josep Maria Reitg Martí,
Girona

Amb la mostra *La càmera domèstica. L'afició fotogràfica a Catalunya (c. 1880-1936)* Fundació MAPFRE presenta un moment cabdal en la història de la fotografia catalana: el dels inicis de la pràctica *amateur* d'aquesta disciplina a la dècada del 1880 i la seva evolució fins a l'esclat de la Guerra Civil l'estiu del 1936.

Amb l'expressió «càmera domèstica» es fa referència a l'ús *amateur* de la càmera fotogràfica i a les imatges que se'n deriven, és a dir, creades fora de les lògiques productives professionals, però sense que això vulgui dir que en algun moment no s'hi comerciés o que no participessin ocasionalment en altres mercats com el de l'art. Les fotografies produïdes per aficionats van aglutinar històricament dinàmiques afectives i comunicatives de diferents grups socials i aporten una informació valuosa sobre el passat i sobre les diferents maneres de veure el món de l'època.

CLAUS

Aficionats i *amateurs*: La fotografia feta per aficionats és aquella que sorgeix fora de les lògiques productives del mercat professional i abraça un ventall ampli d'usuaris, entre els quals cal diferenciar l'«aficionat» comú de l'«*amateur*», segons la distinció terminològica que ja es feia a l'època. L'aficionat comú, o simple aficionat, sol fer servir la càmera ocasionalment, tot sovint de manera estacional, per exemple per vacances, mentre que l'*amateur*, també anomenat *amateur* «seriós», podríem dir que actua com un professional sense professionalitzar: dedica temps i esforç a la fotografia, projecta en la seva afició un cert desig de progrés i de millora i, de tant en tant, participa en activitats que impliquen un cert grau de reconeixement, com ara concursos i exposicions.

La fotografia *amateur* i la realitat circumdant: La fotografia *amateur* no solament reflecteix la realitat, sinó que també hi participa influint en els esdeveniments, sobretot a l'hora de retratar persones, ja que les posa en relació amb l'espai on es troben. Es tracta, doncs, d'una fotografia activa, que pot modificar l'actitud del retratat.

La popularitat de la fotografia domèstica: La fotografia domèstica va gaudir d'una gran popularitat –tal com passa avui dia, que gairebé tothom té un dispositiu mòbil amb càmera fotogràfica incorporada–, ja que no solament van practicar-la les diferents classes socials, sinó que va ser transversal quant a gèneres (homes i dones) i patrimoni de totes les edats (infantesa, joventut i maduresa).

Influències visuals i discursives: La fotografia domèstica va anar evolucionant a Espanya alhora que ho feia la cultura visual. Si en els seus inicis aquesta fotografia denotava la influència de la pintura, sobretot del gènere del paisatge, ben aviat els mitjans de comunicació de masses, com el cinema o la premsa, van començar a influir cada vegada més els fotògrafs *amateurs* i a condicionar la seva mirada.

L'EXPOSICIÓ

Durant dècades, la fotografia *amateur* o domèstica va quedar al marge de la historiografia canònica a causa de la seva naturalesa massiva i autoproduïda i, a més, tot sovint era considerada poc rellevant o mal executada. Això no obstant, les imatges fetes amb la càmera domèstica, lluny de ser un simple entreteniment o de traduir una mirada ingènua, van condensar imaginaris socials, trets estètics, discursos comercials i fins tot de caràcter polític, i ens ajuden, per tant, a entendre les diferents realitats socials i culturals en un moment determinat de la història.

La fotografia va ser el mitjà visual de representació de les persones i de la seva realitat circumdant més comuna al llarg del segle XX. Amb tot, l'accés en massa a aquest mitjà no va ser efectiu fins a finals del segle XIX. Durant aquest període, les millores tècniques introduïdes en els aparells, com també l'aparició de la nova emulsió de plata en gelatina, més estable, ràpida i econòmica, van facilitar l'accés d'un públic molt ampli a aquesta disciplina, que va deixar de banda l'ús merament artesanal per entrar en la dinàmica de la producció industrial i de consum. La càmera fotogràfica, que ja no necessitava trespeus, va convertir-se en un accessori més dels temps moderns i va generar la seva pròpia cultura visual entorn del jo, la família, els grups socials de pertinença i els diferents imaginaris dominants a l'època.

A Catalunya, la nova afició per la fotografia va arrelar amb força des de la dècada del 1880 i va despertar una fal·lera social extraordinària fins a l'esclat de la Guerra Civil l'estiu del 1936. Comerços, premsa i entitats culturals, com també persones de diferents classes socials, gèneres i edats, van abocar-s'hi, ja fossin simples aficionats o bé *amateurs*, com es coneixien en aquella època els aficionats més ambiciosos en la seva pràctica de la fotografia. La càmera es va introduir en l'espai domèstic de milers de persones i, a partir d'aleshores, va contribuir a modelar formes d'aprehendre la realitat i a expressar aspiracions socials i culturals del seu temps. Les imatges fetes amb la càmera domèstica, lluny de ser una forma cultural popular poc sofisticada i mancada d'interès, van condensar innumerables signes socials, objectius pràctics i referents estètics.

L'exposició que presenta Fundació MAPFRE ofereix un recorregut temàtic per la història de la fotografia *amateur* a Catalunya entre el 1880 i el 1936. Les prop de tres-centes peces que la componen (fotografies, objectes i documents d'època) s'han pogut reunir gràcies a la col·laboració de disset institucions públiques (entre arxius, museus, biblioteques i centres de recerca) i nou col·leccions privades.

L'ARRELAMENT D'UNA AFICIÓ

A Catalunya, a partir de la dècada del 1860, gràcies a la substitució dels procediments fotogràfics primitius pel nou col·lodió humit, diversos comerços d'òptica i fotògrafs professionals van començar a oferir les primeres càmeres domèstiques i també les primeres lliçons per a aficionats, «senyoretetes» i infants. A principis de la dècada del 1880, al compàs d'un nou mercat internacional de material fotogràfic, es percep un canvi de tendència que queda reflectit en un seguit d'iniciatives culturals i comercials. Com recorda la comissària de l'exposició, Núria F. Rius: «D'una banda, s'impulsen les

primeres associacions destinades a aficionats a la fotografia i es funden les primeres entitats excursionistes catalanes, que ben aviat van desenvolupar un interès marcat per la fotografia, com el Centre Excursionista de Catalunya (1890). D'altra banda, el comerç i la publicitat també van tenir un paper primordial en l'assentament de la nova afició. Amb una relativa rapidesa es configurà tota una xarxa de comerços especialitzats i de seccions fotogràfiques en grans magatzems comercials, als quals cal sumar un potent sector editorial de revistes especialitzades que, amb més d'una desena de publicacions, van convertir Catalunya en l'epicentre dins de l'Estat espanyol».

UNA CÀMERA TRANSVERSAL

Es van aficionar a la pràctica de la fotografia persones de classes socials, gèneres i edats diferents, la qual cosa va condicionar l'elecció dels motius a fotografiar i la manera de fer-ho. El perfil inicial de fotògraf *amateur* va ser el del burgès amb possibilitats econòmiques i de temps lliure, que va abraçar la nova tècnica amb un cert entusiasme i entrelligava la seva afició per la fotografia amb altres valors socioculturals de classe, com ara els de nació, família i alta cultura.

Gràcies a la comercialització de càmeres cada vegada més econòmiques i de fàcil maneig com les de casa Kodak i a la consolidació d'un discurs que associava la presa d'instantànies amb moments d'esbarjo i de felicitat familiar, els infants i les dones de classe mitjana també es van aficionar a la fotografia. Es van convertir així en cronistes visuals de la vida familiar.

Autoria desconeguda

Autoretrat d'una noia amb càmera i trípode davant d'un mirall, c. 1929-1935

Plata en gelatina. Còpia d'època

Col·lecció Jordi Baron Rubí

També la classe treballadora va poder accedir a la fotografia, tot sovint mitjançant els ateneus i les associacions culturals obreres. La instal·lació de senzills laboratoris fotogràfics autogestionats va ser una prioritat per a moltes d'aquelles entitats que buscaven encoratjar l'afició entre els treballadors i, en menor grau, les treballadores. S'apostava per la fotografia com una via per accedir al terreny de l'art i la cultura, d'una manera molt similar a com es promovien la literatura o el teatre.

VISIONS LOCALS

Amb l'aparició de l'emulsió de plata en gelatina –que va permetre l'obtenció de fotografies instantànies–, el mitjà *amateur* va rebre un impuls definitiu, ja que la càmera es va començar a utilitzar als espais públics i el fotògraf aficionat es va convertir en una mena de cronista local. Així, la transformació de les ciutats en general o esdeveniments puntuals com l'Exposició Internacional del 1929 van ser objecte d'interès.

Amb l'augment de població immigrant, a ciutats com Barcelona se va desenvolupar també una mirada «miserabilista» sobre altri, caracteritzada per la insistència a fotografiar obrers, venedors ambulants, persones d'ètnia gitana –especialment dones– o els infants de les barraques a les platges de la ciutat. En aquest cas, la càmera s'activava, en part, per mitjà de relacions asimètriques entre fotògraf i fotografiat. Encara que en un grau menor, la mirada local també es va enfocar envers els conflictes polítics que esclataven al carrer, i fotografiar-los era una manera de donar testimoni. Els entorns rural i urbà van compartir alguns temes reiteratius, com ara les multituds als carrers i als mercats, i celebracions com les festes majors o fires, que van esdevenir un reclam per als aficionats a la fotografia.

Carles Fargas i Bonell

Fons de l'Exposició Internacional a Montjuïc, Barcelona, 1929

Plata en gelatina a partir de positiu estereoscòpic de vidre il·luminat

Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya (AFCEC), Fons Carles Fargas i Bonell, Barcelona

NATURA I NACIÓ

A finals del segle XIX, els nacionalismes europeus van convergir amb la difusió de l'excursionisme científic, esportiu i turístic i la popularització de la fotografia. Aquesta darrera ben aviat es va relacionar amb el coneixement i l'observació científics i recreatius de la natura i l'entorn rural. D'aquí la tríada fotografia, natura i nació. La representació dels paratges locals, amb els seus tipus i costums, ajudava a construir una imatge sintètica de la nació, una qüestió política crucial en la consolidació dels estats nació moderns. El que va començar com una pràctica de caràcter científic a través de les primeres entitats excursionistes, ben aviat va esdevenir una forma d'oci molt estesa al si de la societat catalana que va contribuir a propagar l'afició a la fotografia.

Com assenyala Núria F. Rius, «aquest vincle entre fotografia, natura i nació va prendre un sentit diferent als ateneus i les entitats obreres, que també van promoure l'excursionisme, però com una activitat grupal els dies festius. Darrere d'aquest excursionisme hi havia una voluntat d'alliberar-se del jou opressor de la ciutat industrial. La seva manera d'emprar la càmera tenia a veure amb aquest sentir i estar ideals, en què la companyonia i el contacte amb la natura semblaven transportar la classe treballadora a un estadi preindustrial i a un món rural d'on provenia en gran part».

Hermenter Serra de Budallés
*Grup d'estudiants de l'Escola
Superior d'Enginyers Industrials de
Barcelona visitant l'interior d'una
pedrera, 1916*
Plata en gelatina. Còpia d'època
Arxiu Nacional de Catalunya (ANC),
Fons Hermenter Serra de Budallés,
Sant Cugat del Vallès

LA CÀMERA RODAMON

A partir de finals del segle XIX el viatge es va convertir en una experiència més per al nou ciutadà cosmopolita de la gran ciutat. Estiuejar a prop del mar (al qual s'atribuïen propietats curatives) va esdevenir una activitat molt popular i la càmera va acompanyar els turistes en aquells periples estacionals. Les destinacions més habituals eren les costes del nord d'Espanya o Andalusia i les illes Balears, però també es viatjava per Europa i els Estats Units i, de vegades, sobretot per qüestió de negocis, al Pròxim Orient i Àsia.

Per bé que aquests viatges i les fotografies que els il·lustraven solien ser patrimoni de les classes més benestants, els aficionats de classe mitjana-alta que eren socis d'entitats culturals com l'Ateneu Enciclopèdic Popular o el Centre Autonomista de Dependents del Comerç i de la Indústria també feien viatges, sobretot en grup. Les imatges que en resultaven solien publicar-se als butlletins d'aquestes institucions.

.Francesc Blasi i Vallespinosa

Carrer de Brooklyn il·luminat de nit, 1926

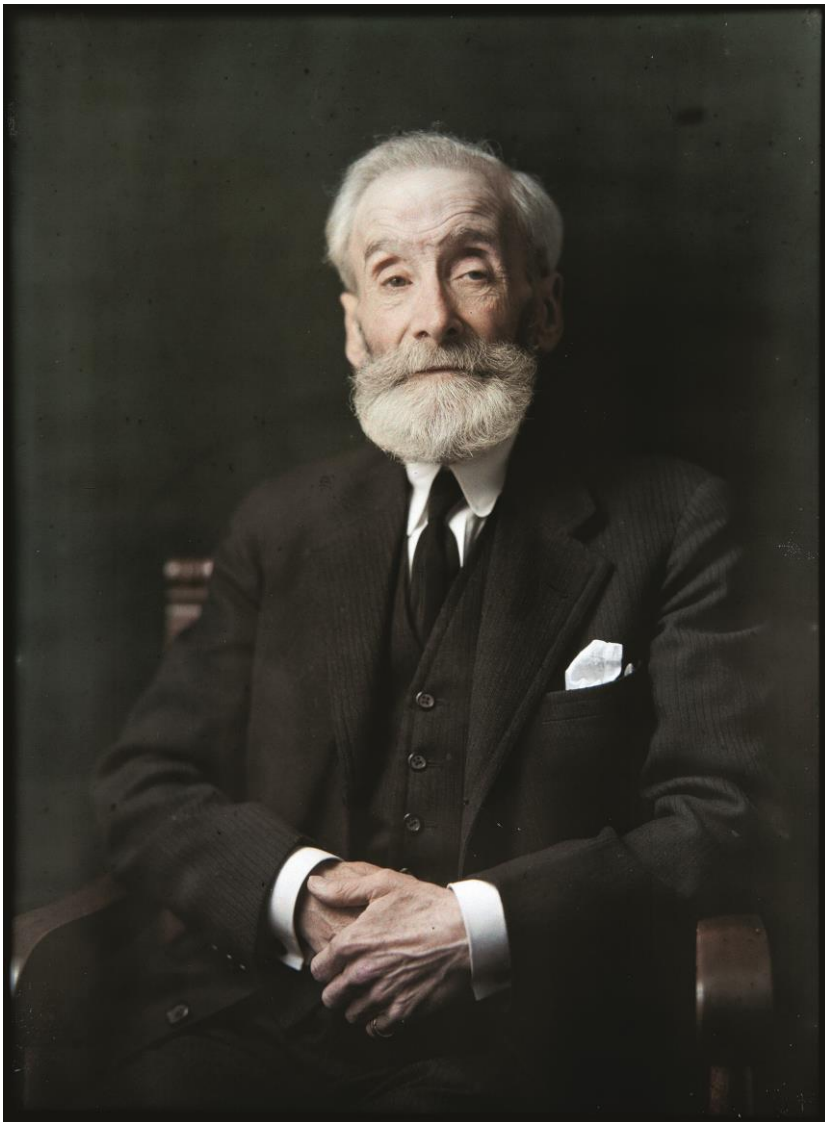
Plata en gelatina a partir de negatiu de pel·lícula

Arxiu Fotogràfic del Centre Excursionista de Catalunya (AFCEC), Fons Francesc Blasi i Vallespinosa, Barcelona

LA FOTOGRAFIA A CASA

Com que la gent ja no havia d'anar a un estudi per retratar-se, tal com s'havia fet fins llavors, el retrat familiar es va convertir en un dels temes preferits dels fotògrafs *amateurs*, sobretot entre la burgesia. El retrat familiar complia la funció de certificar l'existència de les persones, el lloc que ocupaven al si e la família i la seva evolució amb el pas dels anys, com també traslladar-ne la memòria a les generacions futures. És per això que, a excepció dels més menuts de la casa —que sovint eren retratats tots sols—, en l'àmbit domèstic les fotografies solien ser de grup i una expressió d'unió. La casa va ser un dels escenaris més habituals per a aquest tipus de retrats, per als quals sovint s'escenificaven activitats quotidianes de cada membre.

Francesc Carrera Bou

Sèrie de retrats familiars i un bodegó, c. 1920

Autocroms

Museu Nacional d'Art de Catalunya (MNAC), Dipòsit de Víctor Carrera, 2006. © Museu Nacional d'Art de Catalunya, Barcelona, 2023

ELS MOMENTS «FELIÇOS»

Les empreses fotogràfiques van fer servir diversos reclams per promoure l'afició a la nova tècnica, però n'hi va haver un de cabdal: sense la fotografia, les vivències felices i irrepetibles podien caure en l'oblit. Així doncs, encoratjat per discursos entorn de la memòria, ràpidament es va forjar un dels trets distintius de la fotografia *amateur* d'àmbit domèstic: la possibilitat de plasmar els moments entranyables i d'oci de la família i els amics. Això va ser possible sobretot arran de l'aparició del negatiu de plata en gelatina, que va permetre l'obtenció d'instantànies. Així, els aficionats podien captar les expressions, els gestos o les accions de les persones del seu entorn amb relativa facilitat.

La nova relació que va establir-se entre la càmera i l'oci va anar en paral·lel a l'augment del temps de lleure i a les noves pràctiques d'esbarjo, vinculades a l'estiueig, la salut i la diversió. Així, les llargues estades al mar o la muntanya, els banys, els parcs d'atraccions o l'esport van sumar-se a les formes tradicionals d'oci, com eren les passejades dels diumenges o la cultura del joc.

Autoria desconeguda
Maria Josepa Izard Llonch
gronxant-se a la platja de
Sant Feliu de Guíxols, Girona,
1923
Plata en gelatina a partir de
positiu
Arxiu Històric de Sabadell,
Fons Maria Josepa Izard
Llonch, Sabadell

LA FOTOGRAFIA COM A JOC I TEATRE

Gràcies a l'aparició de les instantànies, els fotògrafs *amateurs* podien captar les expressions, els gestos o les accions de les persones del seu entorn amb relativa facilitat, cosa que provocava que molts cops els retratats reaccionessin d'una manera determinada. A vegades somreien perquè hi havia una càmera davant (com passa avui dia també), i a vegades la presència de la càmera podia donar peu al joc o la teatralització d'accions i gestos. La càmera pot considerar-se, doncs, una màquina «activa». Riures, ganyotes, acrobàcies, tombarelles, imitació d'esportistes, recreació d'escenes de ficció (el punidor i el castigat, apunyaments, atropellaments) o, directament, imitació de personatges de Hollywood van configurar un univers iconogràfic generat per la presència mateixa de la càmera i per les connotacions i la teatralitat que hom hi associava.

En aquest àmbit destaquen també les fotografies produïdes pels més menuts. L'afició es desenvolupava com un joc i es practicava sobretot entre iguals, és a dir, juntament amb altres nens i nenes de la família, o bé amb la complicitat dels adults, que suspenien temporalment els seus codis de conducta.

Autoria desconeguda

Retrat d'un grup de l'Ateneu Igualadí de la Classe Obrera d'excursió a la Llacuna, Barcelona, dècada del 1920

Plata en gelatina. Còpia d'època

Col·lecció Núria F. Rius

LA CÀMERA (IN)DISCRETA

Un dels trets distintius de la fotografia *amateur* d'àmbit domèstic és que va permetre l'autoproducció de les imatges, és a dir, que una mateixa persona podia dur a terme tot el procés fotogràfic, des de la presa de la imatge fins al posterior revelatge i fins i tot la còpia en paper. Això va afavorir el desenvolupament d'una iconografia íntima de caràcter sexual allunyada de la mirada i el judici de tercers. En aquest context, la càmera reflectia diferents rols i, sobretot, diferents mirades. Així, en l'espai íntim i sota la premissa que la càmera domèstica estava destinada a l'ús i el consum privats, van desplegar-se pactes entre fotògraf i fotografiat que no sempre comportaven una relació simètrica.

A les col·leccions procedents de fotògrafs de classe burgesa s'observa que el nu femení, en format estereoscòpic, és un tema tan habitual com poden ser-ho els retrats familiars i les vistes que reflectien una idea de nació. Són representacions visuals molt properes a les del gènere pictòric, en què la dona, que sap que és observada, actua d'acord amb la presència d'aquesta mirada externa en un règim d'exhibició. Malgrat que els casos que coneixem a Catalunya són escassos encara, permeten descobrir altres maneres de visibilitzar qüestions de gènere i sexualitat que no tenien cabuda en l'esfera pública de l'època, com la representació d'afectes homoeròtics o l'autoexploració del cos.

CATÀLEG

El catàleg que acompanya l'exposició reproduïx una àmplia selecció de les obres exposades i inclou un text de la comissària, Núria F. Rius, que fa un recorregut exhaustiu per la fotografia *amateur* a Catalunya des de la dècada del 1880 fins al 1936.

CICLE DE CONFERÈNCIES

La càmera domèstica. Històries de la fotografia *amateur*
Dirigit per Núria F. Rius

Aquest cicle té com a objectiu abordar diferents contextos i usos històrics de la fotografia *amateur*, és a dir, aquella que comprèn la fotografia que es fa al marge de l'àmbit professional i artístic, sense que això impedeixi que pugui ser valorada econòmicament o tenir presència als circuits de l'art i la fotografia artística.

La premissa de partida d'aquest cicle és que el concepte d'amateurisme va constituir un dels fonaments sobre els quals es va gestar la fotografia, i es va convertir en un factor destacat en la història d'aquest mitjà. Com a part de la democratització dels coneixements artístics propis de la modernitat, la fotografia va esdevenir accessible per a diversos grups socials, cosa que va contribuir al seu creixement. L'anàlisi d'aquest fenomen contribueix a interpretacions més diverses i complexes de la història de la fotografia, considerant factors com usuaris, gèneres, circuits i utilitats. Això s'aconsegueix mitjançant una perspectiva interseccional que amplia i tensa el model tradicional de «la història de l'art de la fotografia», parafrasejant Christopher Phillips (1982).

Aquest cicle reuneix investigadors de diversos àmbits acadèmics per aprofundir en les característiques que defineixen la fotografia *amateur*, tractant la seva escala massiva i la seva dimensió relacional. Així mateix, es proposa comprendre'n l'ús, la funció i l'impacte en diferents contextos socials i culturals mitjançant la presentació de casos d'estudi.

Dates

Els següents dies de març de 2024:

5, 6, 7, 12, 13, 14 i 19

Hora

19 h

S'oferirà servei d'interpretació simultània en castellà en els casos en què la intervenció es faci en una llengua estrangera.

ESCOLES I FAMÍLIES

Fundación MAPFRE duu a terme el programa "Quan la fotografia és art", creat per proporcionar a joves i nens un senzill però sòlid conjunt de coneixements per:

- Reconèixer la naturalesa múltiple de la imatge fotogràfica (obra d'art, testimoni documental, memòria personal...).
- Descobrir i entendre n els conceptes bàsics per identificar i apreciar-ne els valors artístics.
- Emprar la fotografia com a eina per expressar –i compartir– emocions i idees.
- Proporcionar les nocions essencials per analitzar el sentit de les imatges i d aquesta manera poder procedir amb criteri a l hora d interpretar-les i generar-les.

El programa inclou visites-taller per a escoles i famílies, com també continguts descarregables en línia per familiaritzar-se fàcilment, a l'aula o a casa, amb els conceptes que permeten entendre i, sobretot, gaudir de la fotografia.

XARXES SOCIALS

<https://kbr.fundacionmapfre.org/>

@KBrfmapfre

@KBrfmapfre

facebook.com/fundacionmapfreultura

INFORMACIÓ PRÀCTICA

Centre de Fotografia KBr

Avinguda del Litoral, núm. 30 - 08005 Barcelona

Telèfon: +34 93 272 31 80

infokbr@fundacionmapfre.org

HORARI GENERAL

Fins al 31 de març

Dilluns (excepte festius): tancat.

De dimarts a diumenge (i festius): de les 11 a les 19 h.

Darrer accés: 30 minuts abans del tancament.

La sala es comença desocupar 10 minuts abans del tancament.

1 d'abril - 30 de setembre

Dilluns (excepte festius): tancat.

De dimarts a diumenge (i festius): de les 11 a les 20 h.

Darrer accés: 30 minuts abans del tancament.

La sala es comença a desocupar 10 minuts abans del tancament.

AUDIOGUIES:

Disponibles en castellà, anglès i català. Format en línia, accessible amb el mòbil.

Disponible també en dispositiu auditiu, qu'es pot obtenir a la sala (segons disponibilitat).